JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

Methodology of teaching English based on the TPACK model in Uzbek-medium classes of general secondary schools and its didactic potential

Normatova Barchinoy
Independent Researcher, National University of Uzbekistan
barchinoyone@gamil.com

Abstract

This scientific paper explores the methodological and didactic potential of teaching English based on the TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) model in Uzbek-medium classes of general secondary schools. The study substantiates the importance of integrating digital technologies, pedagogical methods, and subject content to overcome linguistic interference arising from typological, grammatical, and syntactic differences between Uzbek and English. It presents a step-by-step lesson structure, the use of interactive educational platforms and artificial intelligence tools, methodological recommendations aimed at improving students' communicative competence, and a sample lesson plan. The paper also analyzes ways to improve the quality of education through rapid formative assessment and digital resources, as well as approaches to developing teachers' TPACK competencies.

Keywords

TPACK model, Uzbek-medium classes, English language teaching methodology, digital pedagogy, linguistic interference, technological content knowledge, interactive learning, communicative competence, lesson plan, formative assessment

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining o‘zbek sinflarida ingliz tilini TPACK modeli asosida o‘qitish metodikasi va uning didaktik imkoniyatlari

Normatova Barchinoy
O‘zMU, mustaqil tadqiqotchi
barchinoyone@gamil.com

Annotatsiya. Ushbu ilmiy tezisda umumiy o‘rta ta’lim maktablarining o‘zbek sinflarida ingliz tilini TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) modeli asosida o‘qitishning metodik hamda didaktik imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqotda o‘zbek va ingliz tillari o‘rtasidagi tipologik, grammatik hamda sintaktik tafovutlar tufayli kelib chiquvchi lingvistik interferensiyani yengib o‘tishda raqamli texnologiyalar, pedagogik usullar va fan mazmuni integratsiyasining ahamiyati asoslab berilgan. Dars jarayonining bosqichma-bosqich tuzilmasi, interaktiv ta’limiy platformalar va sun’iy intellekt vositalaridan foydalanish hamda o‘quvchilarning muloqot kompetensiyasini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalar va namuna dars ishlanmasi taqdim etilgan. Tezkor formativ baholash va raqamli resurslar orqali ta’lim sifatini oshirish, o‘qituvchilarning TPACK kompetensiyasini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar. TPACK modeli, o‘zbek sinflari, ingliz tili metodikasi, raqamli pedagogika, lingvistik interferensiya, texnologik mazmuniy bilim, interaktiv ta’lim, muloqot kompetensiyasi, dars ishlanmasi, formativ baholash.

Zamonaviy pedagogika va til o‘qitish metodikasida raqamli texnologiyalardan foydalanish shunchaki ko‘rgazmali vosita doirasidan chiqib, darsning tarkibiy va konseptual qismiga aylanib bormoqda. Global ta’lim makonida sodir bo‘layotgan raqamlashtirish jarayonlari umumiy o‘rta ta’lim maktablarida chet tillarini xususan ingliz tilini o‘qitish metodologiyasini tubdan qayta ko‘rib chiqishni talab etadi. O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan ta’lim islohotlari doirasida o‘quvchilarning lingvistik va muloqot kompetensiyalarini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan.

O‘zbek sinflarida ingliz tilini o‘qitish jarayoni o‘ziga xos lingvodidaktik va psixopedagogik xususiyatlarga ega bo‘lib, o‘quvchilarning ona tili bo‘lmish o‘zbek tili va o‘rganilayotgan ingliz tili o‘rtasidagi tipologik hamda struktural tafovutlarni inobatga olishni talab qiladi. Turkiy va hind-yevropa tillari oilasiga mansub ushbu ikki til

o‘rtasidagi grammatik, fonetik va leksik nomuvofiqliklar ta’lim oluvchilarda lingvistik interferensiyani yuzaga keltirishi mumkin. Ushbu to‘siqlarni bartaraf etishda va dars samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini an’anaviy pedagogik yondashuvlar bilan uzviy integratsiya qilish alohida ahamiyat kasb etadi.

Ushbu kontekstda TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) modeli o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasini metodik va texnologik jihatdan tizimlashtirish hamda ta’lim jarayonini optimallashtirish uchun nazariy-metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu ilmiy tezisning maqsadi umumiy o‘rta ta’lim maktablarining o‘zbek sinflarida ingliz tilini o‘qitishda TPACK modelining didaktik imkoniyatlarini tahlil qilish va darsni rejalashtirishning metodik tuzilmasini asoslab berishdan iboratdir.

TPACK modeli poydevori P.Mishra va M.J.Koehler kabi olimlar tomonidan yaratilgan bo‘lib, u o‘qituvchining dars jarayonini samarali tashkil etishi uchun zarur bo‘lgan uchta tayanch bilim sohasining o‘zaro integratsiyasiga tayanadi. Ushbu model texnologiyani ta’lim jarayoniga shunchaki qo‘shimcha vosita sifatida emas, balki fan mazmuni va pedagogik usullar bilan uzviy bog‘liq holatda qo‘llashni nazarda tutadi.

O‘zbek sinflarida ingliz tilini o‘qitish xususiyatlarini inobatga olgan holda TPACK modelining konseptual elementlarini quyidagi yaxlit ro‘yxat ko‘rinishida tizimlashtirish mumkin.

- **Content Knowledge (CK – Mazmuniy bilim)** - ingliz tili fani bo‘yicha nazariy va amaliy bilimlar majmui bo‘lib, unga fonetika, leksikologiya, grammatik qurilish, diskurs tahlili va madaniyatlararo muloqot nazariyasi kiradi
- **Pedagogical Knowledge (PK – Pedagogik bilim)** - ta’lim berishning umumiy prinsiplari va metodlari bo‘lib, o‘quv jarayonini boshqarish, baholash mezonlarini ishlab chiqish, o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos usullarni tanlashni o‘z ichiga oladi

• **Technological Knowledge (TK – Texnologik bilim)** - an'anaviy va zamonaviy raqamli vositalar, dasturiy ta'minot, LMS platformalari, interaktiv vositalar va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha texnik ko'nikmalardir

• **Pedagogical Content Knowledge (PCK – Pedagogik mazmun bilimi)** - fan mazmunini o'quvchilar darajasiga mos ravishda didaktik ishlov berish va o'zbek tilli auditoriyaga ingliz tili grammatikasini chog'ishtirma-qiyosiy usullarda tushuntirish mahoratidir

• **Technological Content Knowledge (TCK – Texnologik mazmun bilimi)** - xorijiy til ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi maxsus raqamli resurslar va lingvistik ilovalarni to'g'ri saralab olish hamda moslashtirish qobiliyatidir

• **Technological Pedagogical Knowledge (TPK – Texnologik pedagogik bilim)** - raqamli platformalar yordamida interaktiv ta'lim muhitini yaratish, o'yinlashtirish (gamification) hamda guruhlarda hamkorlikda ishlashni samarali tashkil etish usullaridir

• **Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK – Integratsiyalashgan yaxlit bilim)** - o'zbek sinflaridagi lingvistik va metodik to'siqlarni bartaraf etish uchun fan mazmuni, pedagogik strategiya hamda raqamli texnologiyalarni yagona dars ssenariysida mukammal uyg'unlashtirish kompetensiyasidir

Ushbu bilim sohalarining sinergiyasi o'qituvchiga darsning har bir bosqichida maqsadga muvofiq raqamli va metodik qarorlar qabul qilish imkonini beradi hamda ta'lim oluvchilarning bilish faolligini oshiradi.

O'zbek umumiy o'rta ta'lim maktablarida ingliz tilini o'rgatish jarayoni o'quvchilarning ona tili grammatik va lingvistik tajribasiga tayanadi. O'zbek va ingliz tillari turli lingvistik oilalarga mansub bo'lganligi sababli o'quvchilar fikrni shakllantirish va nutq o'stirishda tizimli qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Asosiy lingvodidaktik muammolardan biri sintaktik tuzilishdagi va strukturaviy tafovutlar bilan bog'liqdir. O'zbek tilida gap bo'laklarining odatiy tartibi ega, to'ldiruvchi va kesim sxemasiga tayansa, ingliz tilida bu tartib ega, kesim va to'ldiruvchi

ko‘rinishida bo‘ladi. Bu holat o‘quvchilarda fikrni ingliz tiliga bevosita kalka qilish va gap qurilishida sintaktik xatolarga yo‘l qo‘yish ehtimolini oshiradi. Bundan tashqari, ingliz tilidagi analitik xususiyatlar, xususan artikllar tizimi, ko‘makchilar (prepositions) va murakkab zamon shakllari o‘zbek tilida to‘g‘ridan-to‘g‘ri morfologik muqobilga ega emas. O‘zbek tilida ushbu ma’no kategoriyalari asosan affiksatsiya va kelishik qo‘shimchalari orqali ifodalanadi. Ushbu tafovutlar ta’lim oluvchilarda tushunchalarni o‘zlashtirishda abstrakt qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi hamda lingvistik interferensiyani kuchaytiradi.

An’anaviy grammatik-tarjima yoki faqat doskaga tayanuvchi reproduktiv metodlar ushbu tizimli va tipologik muammolarni hal etishda yetarli samaradorlik bermaydi. Shuning uchun ham TPACK modeli doirasida raqamli vizuallashtirish, interaktiv simulyatsiyalar, korpus lingvistika vositalari va multimedia manbalaridan foydalanish o‘quvchilarga til hodisalarini kontekstda anglash va ularni amaliyotda to‘g‘ri qo‘llash imkonini beradi.

TPACK modeli asosida dars jarayonini bosqichma-bosqich tashkil etish metodikasi

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida ingliz tili darslarini TPACK modeli asosida loyihalash va amalga oshirish mantiqiy hamda ketma-ket didaktik bosqichlardan iborat bo‘lishi lozim. Bu bosqichlar ta’lim maqsadlari, pedagogik usullar va texnologik vositalarning muvofiqligini ta’minlaydi.

Birinchi bosqichda metodik va lingvistik ehtiyojlar tahlil qilinadi hamda aniq didaktik maqsadlar belgilanadi. O‘qituvchi o‘zbek sinflaridagi o‘quvchilarning lingvistik tayyorgarlik darajasini, ularning tildagi bo‘shliqlarini hamda ona tili ta’sirida kelib chiquvchi xatoliklar manbasini baholaydi. Ushbu bosqichda qaysi grammatik yoki leksik tushunchani vizuallashtirish zarurligi aniqlashtiriladi.

Ikkinchi bosqichda pedagogik strategiya va metodik yondashuv saralanadi. Ingliz tilini o‘qitishda kommunikativ til o‘qitish (CLT), muammoli ta’lim (PBL), interfaol

topshiriqlar va o‘yinlashtirish unsurlari tanlanadi. O‘qituvchi o‘quvchilarning juftlikda hamda guruhlarda o‘zaro muloqotga kirishishini ta’minlaydigan faoliyat shakllarini rejalashtiradi.

Uchinchi bosqichda mos raqamli va texnologik vositalar integratsiya qilinadi. Har bir nutq faoliyati turi uchun maxsus raqamli vositalar tanlanadi. Tinglab tushunish ko‘nikmasi uchun multimedia vositalari va audio resurslar, gapirish uchun audio-video yozib olish platformalari, o‘qish uchun darajalangan interaktiv matnlar hamda yozuv ko‘nikmasi uchun birgalikda tahrirlash imkonini beruvchi raqamli doskalar biriktiriladi.

To‘rtinchi bosqichda dars jarayoni amaliyotga tatbiq etiladi va formativ baholash amalga oshiriladi. Dars davomida o‘quvchilarning bilim darajasi hamda ko‘nikmalarni egallash dinamikasi tezkor raqamli sorovnomalar va interaktiv testlar yordamida uzluksiz nazorat qilib boriladi.

8-Sinfda TPACK modeli asosidagi namuna dars ishlanmasi

Quyidagi jadvalda 8-sinf o‘zbek sinfida “Environmental Issues” (Atrof-muhit muammolari) mavzusida TPACK modeli prinsiplari bo‘yicha ishlab chiqilgan 45 daqiqalik namunaviy dars rejasining didaktik strukturasi keltirilgan.

1-jadval. Namunaviy dars ishlanmasi

Dars bosqichi	**Daqiqasi**	**O‘qituvchi va o‘quvchi faoliyati**	**TPACK Komponenti**	**Ishlatiladigan Texnologiya**
Warm-up / Engagement	5 daq	O‘qituvchi Mentimeter orqali savol beradi o‘quvchilar smartfon orqali so‘zlarni kiritadi va vizual so‘z buluti hosil bo‘ladi	**TPK**	Mentimeter, Interaktiv doska

Input / Presentation	10 daq	Atrof-muhit muammolari haqida video namoyish etiladi o‘zbek tilidagi tushunchalar bilan qiyosiy lug‘at ishlanadi	**TCK**	YouTube, Quizlet Flashcards
Practice / Group Work	15 daq	O‘quvchilar guruhlarga bo‘linadi va Padlet doskasida ekologik muammolarga yechim taklif qiluvchi mini-loyihalar yozadilar	**TPACK**	Padlet, Google Docs
Production / Speaking	10 daq	Har bir guruh tayyorlagan tavsiyalarini ingliz tilida taqdim etadi o‘qituvchi va boshqa guruhlar savol-javob o‘tkazadi	**PCK**	Taqinchoqli mikrofon, Interaktiv taqdimot
Feedback & Assessment	5 daq	Dars so‘ngida o‘tilgan leksika va grammatik qurilmalarni mustahkamlash uchun tezkor test o‘tkaziladi	**TPK**	Kahoot, Liveworksheets

O‘zbek sinflarida ingliz tilini TPACK modeli asosida o‘qitish samaradorligi bevosita pedagog kadrlarning raqamli va metodik kompetentlik darajasiga bog‘liqdir. Ushbu modelni ta’lim amaliyotiga keng joriy etish uchun tizimli va kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish talab etiladi.

Birinchi navbatda, o‘qituvchilarning malakasini oshirish va qayta tayyorlash tizimida raqamli pedagogika hamda ta’limda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish bo‘yicha amaliy treninglar ulushini ko‘paytirish lozim. O‘qituvchilarga texnologiyani shunchaki ishlatishni emas, balki uni muayyan lingvistik mavzuning didaktik maqsadlariga moslashtirish ko‘nikmalarini singdirish zarur. Ikkinchidan, o‘zbek sinflaridagi lingvistik va tipologik xususiyatlarni inobatga olgan holda milliy ta’lim platformalarida o‘qituvchilar uchun TPACK metodik resurs bankini va raqamli dars ishlanmalari bazasini yaratish lozim. Bu o‘qituvchilarning darsga tayyorgarlik ko‘rish vaqtini tejashga va sifatli ta’lim materiallaridan foydalanishiga xizmat qiladi. Uchinchidan, umumiy o‘rta ta’lim maktablarining texnik va raqamli infratuzilmasini yaxshilash, sinfxonalarni barqaror internet tarmog‘i hamda zamonaviy multimedia uskunalari bilan ta’minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning bilan birga, ta’lim jarayonida xavfsiz raqamli muhitni shakllantirish va o‘quvchilarning raqamli savodxonligini oshirish bo‘yicha aniq mezonlarni belgilash talab etiladi.

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining o‘zbek sinflarida ingliz tilini TPACK modeli asosida o‘qitish chet tillarini o‘rgatish sifatini va samaradorligini oshirishning zamonaviy didaktik mexanizmidir. Ushbu model texnologiya, pedagogika va fan mazmunini uzviy birlashtirib, o‘qituvchiga dars jarayonini tizimli, metodik jihatdan puxta va interaktiv tarzda rejalashtirish imkonini beradi. O‘zbek va ingliz tillari o‘rtasidagi tipologik hamda grammatik tafovutlar tufayli yuzaga keladigan lingvistik qiyinchiliklarni bartaraf etishda TPACK modeli doirasida tanlangan raqamli va pedagogik strategiyalar yuqori natija beradi. Raqamli vositalar orqali abstrak grammatik

tushunchalarni vizuallashtirish va muloqot muhitini modellashtirish o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan motivatsiyasini oshiradi hamda psikologik to‘siqlarni kamaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, TPACK modelini umumiy o‘rta ta’lim amaliyotiga izchil va tizimli joriy etish o‘zbek sinflarida ingliz tilini o‘qitishda an’anaviy yondashuvlardan zamonaviy, o‘quvchiga yo‘naltirilgan va raqamli ta’lim paradiagmasiga o‘tishni ta’minlaydi va ta’lim oluvchilarning nutqiy va muloqot kompetensiyalarini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida chet tillarini o‘qitishning Milliy o‘quv dasturi. Tashkent, 2023.

2. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. Teachers College Record, 108(6), 1017–1054.

3. Schmidt, D. A., Baran, E., Thompson, A. D., Mishra, P., Koehler, M. J., & Shin, T. S. (2009). Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK): The Development and Validation of an Assessment Instrument for Preservice Teachers. Journal of Research on Technology in Education, 42(2), 123–149.

4. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.

5. Graham, C. R. (2011). Theoretical considerations for understanding technological pedagogical content knowledge (TPACK). Computers & Education, 57(3), 1953–1960.